

Verslag online partnermiddag Routekaart Verduurzaming Monumenten, 26 november 2020

Aanwezig: 53 deelnemers, waarvan een groot aantal nieuwe partners.

Moderator: Suze Gehem (Groene Grachten).

Doel van de bijeenkomst: de stand van zaken rondom de Routekaart met elkaar delen. Dat hebben we deze middag gedaan door middel van een aantal gesprekken en presentaties van onderzoeken. In dit verslag de highlights en de linkjes naar de powerpoints en de achterliggende onderzoeken. Alle documenten zijn online te vinden op www.duurzaamerfgoed.nl

1. **Thomas van den Berg** (sr. Beleidsmedewerker directie Erfgoed en Kunsten, OCW) is trots op het aantal organisaties dat inmiddels is aangehaakt bij de Routekaart. Binnen OCW is er ook meer beleidsmatige aandacht voor. Er liggen grote kansen en er zijn grote risico's. Inmiddels binnen de Routekaart de visie en ambitie vastgesteld. De doelen en stippen op de horizon zijn 40% CO² reductie in 2030 en 60% in 2040. Nu komt het aan op **stappen zetten en kennis uitwisselen**, want er bevindt zich veel parate kennis bij de verschillende partners. **Van plannen naar uitvoering**. De Routekaart Verduurzaming Monumenten is anders dan andere Routekaarten, waar bijvoorbeeld sprake is van een koepelorganisatie. We zijn inmiddels met 22 partners (en in deze bijeenkomst met maar liefst 53 deelnemers, red.). Die kunnen allemaal bijdragen. Dat vraagt om **coördinatie** en een goede **ondersteuningsstructuur**. OCW denkt na over hoe dat vorm kan krijgen en komt hier snel op terug. Thomas stipt **twee actuele discussies** aan. De eerste gaat over de **monitoring**: hoe volgen we de vooruitgang/resultaten van de Routekaart? (zie ook de presentatie van Jan Hylke de Jong, later in het programma). De tweede discussie gaat over de **normering**. De eindnormen van de utiliteitsbouw zijn niet geschikt voor de monumentensector. Eigen streefnormen maken dus voor monumenten? Dit is een uitdaging en hier is actie nodig. (Lisanne Havinga van de TU/e biedt haar hulp aan, zij werkt aan bouwfysische modellen.)

INTERMEZZO: alle deelnemers gaan aan de slag om hun mijlpalen van 2020 te noteren op een Mural (op te vragen bij info@duurzaamerfgoed.nl)

2. **Fons Dingelstad**, van de directie Kennis van OCW, spreekt over opleiden en over geld. Hoe krijgen we de **financiering** rond? De EU heeft de klimaatdoelstelling verscherpt en de Eur. Cie heeft daar ook geld bijgelegd. Er is een studiegroep die bekijkt hoe die extra klimaatdoelstelling waargemaakt kan worden voor de gebouwde omgeving. (ism met PBL). Er komt geld aan, de vraag is hoe je dat goed inzet. Voor wat betreft opleiden: het intensiveren van het **opleiden** van mensen is altijd lastig. Goed om dat zo regionaal mogelijk te doen, hier ligt een rol voor de ROC's. Die kunnen regionale koppelingen maken tussen leerlingen/studenten en bedrijven. Als we voldoende vakmensen willen opleiden voor de monumentensector, hebben we ook voldoende opleidingsplekken nodig. Fons doet een **oproep aan alle partners van de Routekaart: zorg voor opleidingsplekken in je organisatie**. Binnen OCW ook nog de poot **wetenschap**, levert ook een belangrijk bijdrage voor de Routekaart. Nieuwe technieken kunnen bijdragen aan het bereiken

van de klimaatdoelstellingen.

3. **Jan Hylke de Jong van Fenicks** houdt een presentatie over hun onderzoek naar **het feitelijk energieverbruik van monumenten**. Een link naar zijn powerpoint vind je [hier](#). Jan Hylke heeft informatie over het actuele energieverbruik van rijksmonumenten in Utrecht, Noord-Holland en Gelderland verzameld uit de periode 2016-2020. Hiermee krijg je een beeld van relatief hoog en laag verbruik. Het uiteindelijke resultaat van het onderzoek is een energiedashboard. Op dit moment voor leken nog niet super toegankelijk, maar daar wordt aan gewerkt. Dit dashboard geeft zicht op bij welk monument veel resultaat behaald kan worden of behaald is. Op basis van de cijfers van Jan Hylke volgt de conclusie: we **lopen iedere dag verder van onze doelstelling weg**. Gasverbruik neemt iets af, elektriciteitsverbruik neemt toe en het aandeel groene energie neemt onvoldoende toe. Daarmee neemt de CO²emissie iedere dag toe, dus we moeten aan de bak. Bij woonhuizen valt winst te behalen, maar Jan Hylke tipt ook de **261 openbare gebouwen**: een overzichtelijk aantal. Op basis van de feiten en cijfers die nu bekend zijn over deze panden valt beleid te maken. Snel aan de slag om de trend om te buigen dus!
4. **Michel Briene van Ecorys** presenteert de resultaten van het onderzoek naar de **belemmeringen die eigenaren ervaren bij het verduurzamen van hun pand** en hoe die belemmeringen ondervangen kunnen worden. De link naar de presentatie vind je [hier](#) (op de site bij belangrijke documenten) en het onderzoek vind je [hier](#) (onder het kopje initiatieven). In het onderzoek is eerst gekeken naar hoe het verduurzamingsproces eruitziet. Hier aandacht voor wetgeving, de klantreis van initiatief tot uitvoering en de externe omgeving. De ervaren knelpunten in de wetgeving vielen mee. De **klantreis echter zit vol met hobbels**. Er komt in de oriëntatiefase veel te veel (soms tegenstrijdige) informatie op eigenaren af. De technologische ontwikkeling werkt soms ook als rem ('ik wacht af tot die en die techniek op de markt is') en **het ontbreekt veel gemeenten aan de kennis en capaciteit om de eigenaren in dit ingewikkelde proces te begeleiden**.

De oplossing voor veel van de gevonden belemmeringen zit **in verbetering van kennis en communicatie**. De stelling 'De bouwfysische en cultuur-historische kennis bij vergunningverleners moet worden vergroot', vindt weerklank. De vraag is dan wel: hoe doe je dat slim? Daar komen allerlei suggesties voor vanuit de deelnemers. Kijk naar regionale erfgoeddiensten, energieloketten en trainingen. Zoek aansluiting bij regionale energie coöperaties, denk aan de groene menukaart of een monumentenpaspoort en een coach daarbij. Duidelijk is de conclusie uit het onderzoek: er moet gewerkt worden aan de **voorlichting richting eigenaren**. Daar lokaal en regionaal mee aan de slag.

5. **Karin Kompatscher van TNO** vertelt over het onderzoek naar wat de verduurzaming van een monument kost en wat het oplevert. Een link naar haar powerpoint vind je [hier](#). Karin heeft zich gericht op de vraag **wat de meerkosten zijn van de verduurzaming van de monumentvoorraad van Nederland**. Dit onderzoek gaat over rijksmonumenten, provinciale monumenten en gemeentelijke monumenten. De rijksmonumenten vormen de basis voor de

berekeningen. De uitdaging hierbij is dat monumenten vragen om een individuele aanpak, maar dat in het onderzoek algemene uitspraken gewenst zijn. Er zijn, in overleg met de sector, aannames gedaan over welke maatregelen toegepast kunnen worden, welk energieverbruik van monumenten gehanteerd wordt, welke investeringen nodig zijn per maatregel en wat dat voor gevolgen heeft voor de energieverbruikskosten. Zo zijn drie scenario's (die als leidraad gelden voor alle sectoren) uitgewerkt, **per scenario is nu de reductie van de CO²-emissie in beeld en per maatregelenpakket zijn de (meer)kosten in kaart** gebracht. Kosten zijn in dit geval: de nominale investeringskosten minus de besparingswinst.

Samenvattende conclusie na de presentaties deze middag:

- Er is werk aan de winkel en er moet een schepje bovenop
- Maar we hebben ook al veel bereikt en zijn op de goede weg!